

Drop ja eller nej til GMO

Hjælp udviklingslande til selv at beslutte, om de vil bruge genmodificerede afgrøder

Relevante GMO-afgrøder først på markedet om 5-10 år >

Opgave for bistandsorganisationer:
Forberede udviklingslandene >

Opbyg de nødvendige institutioner >

Genmodificerede afgrøder, som måske vil kunne afhjælpe problemer med sult og underernæring, vil tidligst være på markedet om fem til ti år. Derfor har danske bistandsorganisationer nu chancen for at hjælpe udviklingslandene med at forberede sig på at tage stilling til og i givet fald udnytte de nye afgrøder på et kvalificeret grundlag. Udfordringen for bistandsorganisationerne er bl.a. at hjælpe med at få opbygget de nødvendige institutioner og den nødvendige ekspertise, så en eventuel fremtidig anvendelse kommer fattige landmænd til gavn. Dette vil i alle tilfælde være en fordel for landet og dets udvikling – også selvom udviklingslandet beslutter sig for ikke at anvende genmodificerede afgrøder.

Dette Fra rådet til tinget sætter fokus på én af anbefalingerne i Teknologirådets rapport "Genmodificerede afgrøder i udviklingslandene – udfordringer for udviklingshjælpen", som udkommer 19. november 2003.

Risplanter med ekstra A-vitamin eller jern. Eller hirse, kassava eller andre af udviklingslandenes afgrøder, som kan klare tørke og sygdomme, og som giver en god fødevarekvalitet og et højt udbytte. Netop sådanne genmodificerede afgrøder er ofte fremhævet som en løsning på udviklingslandenes fundamentale problemer med sult, underernæring og fattigdom. Overraskende for mange vil netop sådanne afgrøder dog tidligst være på markedet om fem til ti år – hvis man fortsat afsætter midler til at udvikle dem. De er nemlig stadig kun på forskningsstadiet i laboratorier eller på forsøgsmarker. Af den grund har danske bistandsorganisationer nu en enestående chance for at gå igang med at forberede de lande, som Danmark samarbejder med på bistandsområdet, på de nye afgrøders eventuelle komme. De har oven i købet relativt god tid til det, så længe de nye afgrøder ikke er tilgængelige for almindelige landmænd.

Der er kun relativt få genmodificerede afgrøder på markedet i dag. Det er sorter, som typisk enten kan tåle sprøjtemidler eller som er modstandsdygtige overfor skadedyr. De dyrkes indtil videre hovedsa-

gelig i USA og Canada. Enkelte udviklingslande, især Argentina, men også Kina og Indien, er også begyndt at dyrke dem. Det store flertal af udviklingslande er derimod ikke i gang endnu – hvilket altså også gælder de lande, som danske bistandsprogrammer traditionelt er rettet mod.

En forbedring af landbrugsproduktionen i de udviklingslande, som danske bistandsorganisationer samarbejder med, er netop en målsætning i den danske udviklingsbistand i dag. Dertil kommer miljøbistandens målsætninger om at fremme en bæredygtig udnyttelse af naturressourcerne og at udvikle miljøreguleringen i en række lande. Danske bistandsorganisationer er derfor ekstra forpligtiget til at hjælpe udviklingslandene, så de ikke står uforberedte, når eventuelt relevante genmodificerede afgrøder kommer på markedet. Der kan både være tale om at gøre landene parate til at udnytte eventuelle fordele ved fremtidige genmodificerede afgrøder og at afværge eller forebygge eventuelle problemer med f.eks. miljø og sundhed. Det er vigtigt at gøre det enkelte udviklingsland i stand til selv at beslut-

te, om de ønsker afgrøderne eller ej. De skal også have mulighed for gennemføre egne beslutninger på grundlag af bl.a. en tilstrækkelig viden og kapacitet på området.

Det mener en arbejdsgruppe under Teknologirådet, som netop har afsluttet deres arbejde. Fremfor at svare enten ja eller nej til spørgsmålet om, hvorvidt genmodificerede afgrøder kan være med til at løse problemer med fødevarerforsyningen for de fattigste befolkningsgrupper i udviklingslandene, har arbejdsgruppen valgt at indtage en pragmatisk og handlingsorienteret holdning. Gruppen understreger, at genmodificerede afgrøder kun er én blandt mange andre, og mindst lige så vigtige, teknologiske løsninger.

Arbejdsgruppen fremhæver, at spørgsmålet om, hvordan landene bedst støttes, må vurderes konkret fra sag til sag og fra land til land.

Afgrøder til fattige landmænd

En model for udvikling af afgrøder til fattige landmænd kan være,

at internationale organisationer eller andre donorer udliciterer en opgave med at udvikle bestemte genmodificerede afgrøder. Arbejdet skal foregå i samarbejde med lokale myndigheder og virksomheder samt med de landmænd, som senere skal dyrke afgrøderne. Bindingen er, at rettighederne til afgrøderne tilfalder de lokale samarbejdspartnere, virksomheden får penge og goodwill, og landmændene får adgang til at dyrke en afgrøde, der kommer dem og landet til gavn.

Det er denne model, som arbejdsgruppen foreslår som en løsning på, at alt for få forskningsprojekter inddrager fattige lande og landmænd i udviklingen af genmodificerede afgrøder. Problemet skyldes, at den helt store forskningskapacitet på området i dag findes hos private vestlige bioteknologiske virksomheder. Kunsten består derfor i at gøre disse virksomheder interesserede i at udvikle genmodificerede afgrøder til fattige landmænd i udviklingslandene.

Hvordan kan bistandsorganisationerne så gribe sagen an? En vigtig anbefaling er, at man bl.a. bør hjælpe med at opbygge de nødvendige institutioner og den nødvendige ekspertise, især hvad angår varetagelse af fattige landmænds interesser, lovgivning, teknologivurdering, miljømæssige problemstillinger og forskning. Denne anbefaling er begrundet i det faktum, at disse funktioner ofte mangler eller er svage i mange udviklingslande samtidig med, at de netop er afgørende for at kunne håndtere genmodificerede afgrøder, som er nogle af de mest gennemregulerede og gennemkontrollerede i verden. Bliver udviklingslandene ikke i stand til det, vil et udviklingsland bl.a. kunne risikere at forringe

egne muligheder for at konkurrere på verdensmarkedet og dermed få problemer med at komme af med sine produkter. Desuden løber landet en risiko for, at der ikke kan tages de nødvendige hensyn til andre afgrøder, til naturen, miljøet og sundheden.

Arbejdsgruppen anbefaler, at man koncentrerer indsatsen om støtte til at opbygge følgende centrale offentlige institutioner:

- **Landbrugsorganisationer og konsulenttjenester**, der er repræsentative, velfungerende og legitime, og som kan sikre, at fattige landmænds interesser og mulighed for indflydelse tilgodeses, når der skal tages stilling til nye genmodificerede afgrøder. I mange udviklingslande er landmændene ikke én homogen gruppe. De fattige er ofte dårligt organiserede og har ringe adgang til ny viden.
- **Myndigheder**, der kan stå for alt fra lovgivning til teknologivurdering og håndtering af de miljømæssige problemstillinger gennem udmøntning af den internationale Cartagena-protokol om biosikkerhed. Protokollen er ratificeret af over 50 lande, herunder Danmark, men ikke USA. Den regulerer først og fremmest eksport af genmodificerede afgrøder fra et land til et andet. Myndighederne skal også selv kunne foretage en sikkerheds- og risikovurdering af genmodificerede afgrøder, eller de skal være i stand til at levere dokumenteret information om landbruget, om hvilke afgrøder der dyrkes og med hvilke metoder. Myndighederne skal endvidere kunne levere eller håndtere information om naturen, f.eks. om hvilke vilde planter, der vokser i bestemte områder til brug for en risikovurdering.
- **Retsinstanser**, som skal sikre, at love og regler på området kan håndhæves. Det er afgørende at der findes en uafhængig retslig instans, adskilt fra produktionssystemet, som kan kontrollere håndteringen af de genmodificerede afgrøder. Arbejdsgruppen anbefaler at støtte, at udviklingen af en kapacitet til håndhævelse af love og regler i forbindelse med håndteringen af genmodificerede afgrøder er en forudsætning for at indføre afgrøderne.
- **Offentlige forskningsinstitutioner**, som inddrager udviklingslandene i teknologiudviklingen og som benytter sig af såkaldt partcipatorisk forskning. Dvs. bruger en forskningsmetode, der sigter på – direkte eller indirekte – at involvere lokalbefolkningen og landmændene og især landmændenes egne organisationer i den bioteknologiske forskningsproces. Formålet er at udvikle sorter, som landmændene selv mener, at de har behov for, f.eks. fordi de giver højere udbytter eller en større markedsefterspørgsel. En sådan fremgangsmåde kan øge chancerne for, at der udvikles genmodificerede afgrøder, som løser specifikke problemer i forhold til net-

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
Tlf. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk

ISSN: 1600-2105

op lokale klima- og jordbundsforhold – eller i forhold til de ernæringsproblemer og den fødevaremangel, der findes blandt nogle landbrugere i landdistrikter i den tredje verden.

Faktum er, at den nuværende forskning i genmodificerede afgrøder netop er karakteriseret ved *ikke* at inddrage denne målgruppe, selvom førende forskere så som Charlie Spillane, University of Cork fremhæver, at man på andre landbrugsområder har gode erfaringer med at gøre dette.

Selvom det skulle vise sig at et udviklingsland ikke vil dyrke eller udvikle genmodificerede afgrøder i fremtiden, så vil en investering i en opbygning af de ovennævnte institutioner ikke være spild af penge. Et stærkere teknisk og regulativt system til vurdering af nye landbrugsafgrøder og teknologier vil til hver en tid være en fordel for et udviklingsland, som ønsker at fremme landbrugsproduktionen i deres land.

Deltagere i Teknologirådets arbejdsgruppe:

- Christian Friis Bach, Lektor ved Kgl. Veterinær og Landbohøjskole
- Esbern Friis-Hansen, Seniorforsker ved Institut for Internationale Studier
- Hans Hessel-Andersen, Chefrådgiver, TSA 6, (miljø), Danida.
- Jørn Olesen, Teknisk rådgiver, TSA 1 (landbrug), Danida.
- Kim Carstensen, Generalsekretær i WWF Verdensnaturfonden og medlem af Danidas Styrelse
- Kirsten Brandt, Seniorforsker ved Danmarks Jordbrugsforskning

Projektledelse: Søren Gram, Teknologirådet.

Henvendelse vedr. dette nyhedsbrev skal ske til Søren Gram, tlf. nr. 33 45 53 62.

”Genmodificerede afgrøder i udviklingslandene – udfordringer for udviklingshjælpen”, november 2003. Den fulde rapport findes på Teknologirådets hjemmeside på http://www.tekno.dk/pdf/projekter/p03_genmodificerede_afgroeder.pdf

Fra rådet til tinget udgives af Teknologirådet. Dette nummer er skrevet af freelance videnskabsjournalist Hanna Sigga Madslund.

De sidste fem numre Fra rådet til tinget er:

- 187: Dansk energi-vision efterlyses
- 186: IT-privacy skal forbedres
- 185: Mens vi venter på ulykken
- 184: Pris på miljøet
- 183: Dårlig sikkerhed til hjemme-pc'en
- 182: EPJ også patientens værktøj

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
Tlf. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk

ISSN: 1600-2105